

LANDBRUGS-NYT

NR. 4 - 26. JANUAR 2010 - 39. ÅRGANG
Til samtlige jordbrugere



Ellen Valerian-01

Herregården Skovsbo, der ligger på Ram-søvej i Viby S, ligger tilbagetrukket fra vejen, godt gemt bag høje træer.

Historien om Skovsbo går helt tilbage til 1600-tallet, hvor en overlevering fortæller, at selveste Svend Poulsen Gønge - Gøngenhøvdingen - gemte sig i huggehuset.

Det nuværende Skovsbo opstod i forbindelse med udskiftningen fra 1798 til 1802. Det var godsejeren på Vibygård, Jørgen Qvistgaard, der dannede Skovsbo ved en sammenlægning af en fæsteledig gård og en udflyttergård fra byen.

I dag ejes Skovsbo af Jeppe Pedersen, og drives sammen med andre gårde i selskabet Lykkesholm I/S. Bygningerne er sat i stand med stor respekt for den oprindelige stil. Stuehus og forvalterbolig er omdannet til fem boliglejemaal og staldlængerne er udlejet til erhverv.



Bygninger på Skovsbo fra tre forskellige århundreder.

Herregården Skovsbo

Af Inge la Cour

Skovsbo ligger tilbagetrukket fra vejen godt gemt bag høje træer. Det første, man lægger mærke til på vej op ad alléen til den imponerende ejendom, er stuehus opført i 1802 af "Cancelliraad J. Qvistgaard og Fru E. C. - grundfæstet under Guds varetægt," som der står over hovedindgangen. Dernæst får man øje på forvalterboligen, Skovsbos mange driftsbygninger og "huggehuset" i kampesten, som var stuehus til den oprindelige gård. En overlevering fortæller, at "huggehusets" tykke mure har givet skjul til selveste gøngehøvdingen - Svend Poulsen Gønge, som i 1600-tallet indædt kæmpede mod de svenske besættelsestropper. Det har været i perioden 1658-60, hvor han fra Køge til Præstø anførte en lille gruppe "snaphaner," som formåede at sprede død og terror blandt de svenske invasionsstyrker. Ordet "snaphaner" var en betegnelse for danske våbenføre mænd, som især i Skånelandene, på Østsjælland og i Nor-

ge frivilligt kæmpede mod den svenske krigsmagt. I svensk historieskrivning er ordet dog synonymt med banditter og mordere.

Men det er ikke Svend Gønge denne historier skal handle om. Skovsbos historier er nemlig spændende nok i sig selv.

Godsejeren på Vibygård

Det nuværende Skovsbo opstod og fik sit navn i forbindelse med udskiftningen i 1798-1802. Jorden tilhørte godsejeren på Vibygård, Jørgen Qvistgaard, og var resultatet af en sammenlægning af en fæsteledig gård samt en udflyttergård fra byen. Begrundelsen var, at Qvistgaard ville overdrage ejendommen til en af sine sønner.

Men det blev ham selv, der flyttede ind på det nyopførte Skovsbo, mens Vibygård Gods i 1805 blev overdraget til hans søn, Peder Qvistgaard. På det tidspunkt var Jørgen Qvistgaard 60 år gammel og havde haft et liv i fremgang. Han forestillede sig sikkert, at resten af hans liv

skulle nydes på den nyopførte ejendom uden alt for mange problemer.

Men sådan kom det ikke til at gå - det vil sige, i de første år gik det strålende. Jørgen Qvistgaards planer om at gøre Skovsbo til et lille gods tog form. Jord fra Daastrup, Birkeskovene med skovfogedhus og tre fæstehuse, et hus i Viby med tre tønder land, "Hammerhuset" og "Plovhuset" samt to af de tidligere vangehuse i Viby blev lagt under Skovsbo. Hertil kom Daastrup kirketiende, hvilket vil sige, at Skovsbo fik andel i de indtægter, som bønderne betalte til kirken. Endelig oprettede Jørgen Qvistgaard tre jordløse arbejderhuse ved gården, som alle fik arbejdspligt, og i de følgende år drev han sine herregårde, Ringsted Kloster, Kærup og Børglum Kloster, fra sit nye herresæde. Børnene gik det også godt. Fem sønner blev indsat på andre herregårde, og døtrene blev gift med præster og officerer.



Det siges, at selveste "gøngenhøvdingen" har søgt skjul bag "huggehusets" tykke kampestensmure. "Huggehuset" udgjorde i 1600-tallet, hvor Svend Gønge gjorde livet surt for de svenske besættelsestropper, stuehuset på den daværende ejendom ved skoven. I dag bliver det brugt til brænde. Foto: Udlånt af Ramsø Lokalhistoriske Museum i Viby.

Tabte kirkens jord i kortspil

Men familien Qvistgaards lykke holdt ikke ved. I 1813 indtraf statsbankerotten, der rystede landets økonomi og ruinerede blandt andet Qvistgaard-slægten. Kun en af sønnerne red stormen af. Jørgen Qvistgaard selv afgik ved døden i 1814, og kun en halvt år efter døde hans hustru. Tre af hans voksne børn døde også i den periode, hvor familien ejede Skovsbo, og i 1816 blev ejendommen solgt som dødsbo.

Et vedholdende rygte på egnen siger dog, at Skovsbo forinden blev tabt i kortspil. Kortspil var en udbredt fornøjelse på egnen dengang, hedder det sig. Jord - også kirkens jord - og flere gårde har skiftet ejer på den konto. Blandt andet skulle Ottegården har fået sit navn efter en heldig spar otte.

Officielt blev Skovsbo dog købt på auktion af den tidligere forpagter

på Skullerupholm, Hans Tønnesen, født på Herlufsholm i 1760. Hans Tønnesen var cand.jur. med bedste karakter, men gjorde en uheldig investering. Han tabte sin formue og måtte sælge Skovsbo allerede i 1819.

Den nye ejer blev renteskriver, senere justitsråd, Christian Lindemand Walsøe, København. Han fik Daastrup kirke med i købet, men der var tvivl om kirkens jord. Som retmæssig ejer af Daastrup kirke førte justitsråden proces mod Peder Qvistgaard på Vibygård Gods om retten til kirkens jord - som Qvistgaard først gav fra sig ved en fogedudlægningsforretning i 1824 efter både Underretten, Landsoverretten samt Hof- og Stadsretten havde dømt ham.

Ned ad bakke

I 1832 solgte justitsråden til den 29-årige Christian Wilh. August Bang, som var født i København. Fra hans første tid er bevaret en udførlig beskrivelse af Skovsbos bygninger, jordtilliggende og landbrug, som var betydeligt. Foruden hovedbygningen var der seks udlænger og en forvalterbolig. Haven var på fire tønder land, og til Skovsbo hørte nu Annexgården i Daastrup og Mensalgården i Birkede samt en række jordløse huse. I alt rådede Skovsbo over 160 tønder land agerjord, 6,5 tønder land eng, 5 tønder land mose, og 100 tønder land skov. Besætningen var på otte arbejdshe-

ste, 42 køer, to tyre, fire kalve, 10 får og 12 svin. Til kirken hørte 190 tønder land tiendepligtig jord, som gav en pæn indtægt til godsejeren. Det var derfor langt fra en udpint ejendom, den unge Bang overtog, men der skulle arbejdes for at få gården ordentligt på fode igen.

Men Christian Bang var en ejendommelig mand, der fulgte sit eget hoved - og så var han hjælpsom overfor småfolk, der gik til ham for at låne penge. Lidt for hjælpsom, hed det sig. Han blev fra tid til anden misbrugt. Han blev aldrig gift, men boede på Skovsbo sammen med sin 12 år ældre, ugifte søster, og på hans ældre dage gik det voldsomt ned ad bakke for Skovsbo. Christian Bang magtede ikke at dyrke jorden, holdt næsten ingen tjenestefolk, og da han døde i 1876 var det meste af Skovsbos jord groet til med græs og lyng.

Gården blev igen solgt på auktion, denne gang til Fru Høyer, der var enke efter møller Rudolf Høyer fra Holløse Mølle. Møllen var overdraget til sønnen, Olaf Høyer, og enken flyttede ind på Skovsbo med to andre børn.

Vandt så ruderne klirrede

Den høyerske rigdom skyldtes ifølge læge og forfatter Hans Kaarsbergs memoirer, for en stor del en stor lotterigevinst, som Rudolf Høyer havde forvaltet med held. Han havde spillet sammen med en ven, og for sjov havde de aftalt, at den af



I 1961 udbrød der brand i Skovsbos driftsbygninger. Skaderne var omfattende og krævede renovering og delvis genopførelse af flere længer. Foto: Hel-muth Jørgensen, Solhjem Foto. Udlånt af Ramsø Lokalhistoriske Museum i Viby.





Skovsbo var, som det ses af inskriptionen over hovedindgang, sat under Guds varetægt af bygherren godsejer Jørgen Qvistgaard i 1802. I de første år gik det da også fint, men Gud var ikke Jørgen Qvistgaard venligt stemt i de sidste år af hans liv.

dem, som først fik at vide, at de havde vundet, skulle knalde en rude for hver tusind rigsdaler, gevinsten var på. Da Rudolf Høyer en nat blev vækket af klirrende ruder vidste han derfor, hvad der var sket og råbte til vennen: "Bliv ved! Bliv bare ved!" Og vennen blev ved længe.

De tyve år, Høyer-familien ejede Skovsbo, var landbrugskrisens værste. Familien blev derfor ikke rige, men de fik sat skik på den forsømte gård. Om Harald Høyer, der drev gården for sin mor, fortælles det, han var en dygtig og foretagssom mand, som var stærkt interesseret i maskiner. I en periode sidst i 1880'erne, hvor hans svoger overtog driften af gården, opbyggede han en lille maskinstation, som tog fart, da han efter moderen død vendte tilbage til Skovsbo. Blandt andet havde han tre til fire tærskværker trukket af damplokomobiler, og det var ham selv, der stod for reparationerne, hvortil han havde indrettet værksted i hovedbygningens kælder.

I 1896 solgte Harald Høyer Skovsbo til jægermester Dinesen og grundlagde i stedet en maskinfabrik i Hammerbo i Roskilde. I det halve år, Dinesen ejede Skovsbo, var det hans søn, der boede på ejendommen.

Landbrugskandidat og skribent

Senere samme år blev Skovsbo købt af gårdmandssønnen I. A. Lemming, som stammede fra Århus-egnen. Han var landbrugskandidat og havde studeret i udlandet. Han var derfor godt rustet til at overtage ejendommen, og en ny og anderledes positiv tid fulgte nu på Skovsbo. Proprietær Lemming lagde nemlig forsøgsresultater og labo-

ratorieundersøgelser til grund for jordens drift, og kort tid efter hans overtagelse, så man egnens første selvbinder på Skovbos agre. Sukkerroedyrkning og rationel frøavl med tilsvarende stort forbrug af kunstgødning præsterede han før nogen andre, og selv om han lagde hovedvægten på markbruget, kom besætningen op på 200 kreaturer. Arbejdsstyrken voksede også. I 1907 var der to karle, fem daglejre, fem elever, fire piger og tre malkekoner på Skovsbo, og der blev stadig lagt jord til ejendommen.

Men proprietær Lemming var også aktiv på andre områder. Han deltog i forskningsforsøg og udgav bøger, for eksempel en regnskabsbog for landmænd, han var medarbejder ved Landbrugets Ordbog og var fra 1911-22 formand for planteavlsudvalget i København Amts Landboforeninger. Da skatteloven af 1903 skulle føres ud i livet, blev proprietær Lemming formand for skatterådet i Køge skattekreds, hvor han sad til sin død.

En anden side af hans virke gjorde ham desuden kendt i videre kredse. Fra 1903 var han skribent af Politikens landbrugsartikler, hvor han i et smukt og kultiveret sprog gav udtryk for sin mening, uden at kunne beskyldes for ensidighed. Fra 1922 blev han desuden medredaktør af Ugeskrift for Landmænd og efter tre år udnævnt til redaktør.

Fremtrædende gæster på Skovsbo

Proprietær Lemmings journalistiske virke førte til kontakt med datidens fremtrædende personligheder inden for presse og politik, og mange af dem var gæster på Skovsbo. Blandt andre Politikens legendariske chefredaktør, Henrik Cavling, og statsminister Thorvald Stauning.

Proprietær Lemmings kone, Dagmar Lemming, der var meget sprogkyndig, havde kontakter i kunstens og litteraturens verden. Hun havde været redaktionssekretær ved tidsskriftet "Tilskueren" og omgikkes blandt andre forfatter og samfundsrevser Gustav Wied, forfatteren Johs. V. Jensen, som fik Nobelprisen i litteratur 1944, forfatterinden Valborg Dahl og maleren Rasmus Christiansen. De hørte til inderkredsen på Skovsbo.

I. A. Lemming døde i 1937, hvorefter Skovsbo blev solgt til ingeniør Th. Gjerstrup. Han havde ejendommen i tre år, hvorefter han solgte den til brødrene Justesen fra firmaet af samme navn. Julius P. og Hubert Justesen boede ikke fast på Skovsbo og overlod driften til bestyrer Asger Hansen. På dette tidspunkt var der 183 tønder land, 70 malkekøer, 40 ungkreaturer og 150 svin i produktionen.

Skovsbo gik herefter i arv til datteren efter Julius Justesen, som heller ikke boede på ejendommen. Husdyrholdet blev afskaffet i 1975 på trods af, at Skovsbo havde en mønsterbesætning, som folk rejste langt for at se.

I 1983 skrev lokalavisen om Skovsbo. Her oplyses det, at næsten alle huse og gårde, som tidligere hørte under Skovsbo, var afhændet. Kun skoven i Birkede og et mindre hus ved skoven var tilbage. Skovsbos 500 kvadratmeter store hovedbygning var lejet ud til et kollektiv. I alt var der 173 hektar agerjord, 47 hektar skov og 13 hektar i forpagtning, som bestyrer S. Pedersen stod for.

Kilde: "Gadstrup og Syv Sogne" udgivet af Ramsø Lokalhistorisk Forening 1978 samt materiale fra Ramsø Lokalhistoriske Arkiv, Viby Sj.

Lykkesholm I/S

Efter familien Justesen blev Skovsbo købt af Benedicte Kruse Skibsted, som blandt andet drev stutte-

ri Skousbo med opdræt af Connemara-ponyer. I 2004 flyttede hun sit stutteri til Jylland og solgte til Jeppe Pedersen, der ejer flere gårde i selskabet Lykkesholm I/S.

Lykkesholm I/S driver i alt 800 hektar jord med jordbær og kartofler som hovedafgrøder suppleret med en række mere traditionelle afgrøder som byg, raps og hvede. Hertil har Lykkesholm I/S svineproduktion samt udlejning af cirka 30 lejemål blandet bolig og erhverv.

Der er i alt 20 fastansatte i Lykkesholm I/S: Administrativt personale, arbejdsledere og et fast team af håndværkere, som renoverer og holder de mange bygninger ved lige. Hertil kommer cirka 150 plukkere i sommerhalvåret.

Da Jeppe Pedersen overtog Skovsbo, var der 120 hektar jord tilbage ved ejendommen, og bygninger trængte til istandsættelse.

I dag er bygningerne sat i stand med stor respekt for ejendommens oprindelige stil. Forvalterboligen og det 500 kvadratmeter store stuehus indeholder fem boliglejemål, staldlængerne er lejet ud til erhvervs-

virksomheder, mens landbruget holder til i de to nyopførte stålhaller.